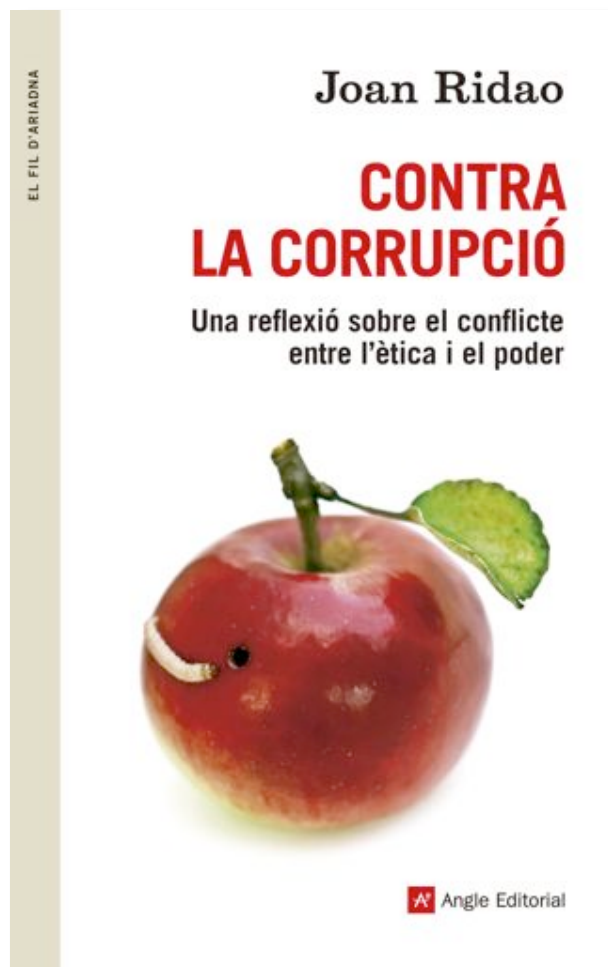

Contra la corrupció

Una reflexió sobre el conflicte entre l'ètica i el poder

Joan Ridao

«N'hi ha molts que pensen, per desgràcia, que la corrupció i la intriga es cultiven en la política amb tanta naturalitat com si es tractés d'una innata pulsó immoral, consubstancial a la condició política. És la banalitat rutinària de la corrupció, la banalitat d'una modalitat més del mal.»

Un llibre rigorós per entendre i combatre la corrupció actual

Una atmosfera irrespirable

«El que més preocupa no és el crit dels corruptes, és el silenci dels bons» va dir Martin Luther King. Per trencar aquest silenci Joan Ridaó ha escrit un llibre d'anàlisi i reflexió sobre aquesta taca d'oli que és la corrupció i que sembla estendre's pertot arreu. Malgrat que la deshonestedat existeix des que l'home és home, és ara i aquí, en un context de profunda crisi econòmica, social i institucional, quan la proliferació de casos d'indecència política han creat una atmosfera realment irrespirable i la ciutadania ha passat d'un cert desinterès a la repulsa més contundent.

El llibre de Ridaó no es limita a introduir un paisatge desolat per la corrupció política que es passeja a diari per les comissaries i els jutjats. Examina la corrupció al llarg de la història, amb casos coneguts per tothom, reflexiona sobre els tòpics culturals amb què es parla del fenomen, i apunta les accions polítiques, administratives i legislatives que podrien aturar aquesta xacra social, tot posant el focus en el que l'autor anomena «la mare de totes les corrupcions»: el finançament il·legal dels partits polítics, com a conseqüència del cost exponencial de les campanyes electorals i de la seva activitat cada dia més onerosa. Aquest fenomen insidiós abasta activitats tant públiques com privades, però suposa sobretot un espoli del patrimoni públic.

Extractes del llibre

La corrupció banal

El negoci de la política. «La política s'ha convertit en un *negoci* i els partits han passat a competir en un autèntic *mercat* més mogut pel lucre personal que per l'interès general. Tot plegat acompanyat sovint de la corrupció més descarnada. El que és públic, doncs, s'ha dissolt en una gestió privada desgovernada dels interessos socials i col·lectius molt rendible per als seus responsables.»

La cleptocràcia nostra

Al costat de Botswana. «L'Índex de Percepció de la Corrupció 2012 de l'ONG *Transparència Internacional*, en què l'Estat espanyol ocupa el lloc 30 en el rànquing d'estats corruptes —el 13 entre els països de la Unió Europea. Apareix empatada amb Botswana (quina ironia, després de l'episodi vergonyant de la real cacera d'elefants en aquell país africà!), però darrere de França, per exemple. Els que menys corrupció presenten són Dinamarca, Nova Zelanda i Finlàndia. A part d'aquestes dades, un recent estudi de la Universitat de Las Palmas de Gran Canària xifra en 40.000 milions d'euros el cost social de la corrupció a l'Estat espanyol, fenomen que segons aquest informe té una dimensió molt més gran que el que reflecteixen les estadístiques oficials i l'Índex de Percepció de la Corrupció 2012 de *Transparència Internacional*.»

La corrupció porta cua

La cosa ve de lluny. «La historiografia sobre la Roma clàssica ens ha reportat igualment com la corrupció de la classe dirigent és en l'origen de la caiguda de l'Imperi occidental, deixant de banda les invectives guerreres dels bàrbars del nord. Fins i tot, Montesquieu considerava l'imperi oriental de Constantinoble una derivació "corrupta i decadent" del seu predecessor. Però tanmateix, la corrupció de la vida política a Roma —coneguda irònicament per l'acrònim de Radix Omnium Malorum Avaritia, "l'arrel de tots els mals és l'avarícia"— contribuí al seu extraordinari desenvolupament econòmic.»

Geografia o condició humana?

Això no és qüestió de rics o pobres. «El benestar o la pobresa material no té cap relació aparent amb la propensió a ser més o menys corrupte. Els éssers humans són com són arreu, com posa en relleu el fet que el nepotisme, el suborn, la prevaricació, el tràfic d'influències o «el 3%» no varien gaire d'un lloc a un altre. En l'antic Egipte es parlava de la *feqa*, i en la Bíblia, de *shobadh*, per referir-se a la corrupció. Sant Pau criticava l'avidesa de diner i els Deu Manaments castiguen el lladronici. En cada llengua hi ha termes específics per fer referència a les contraprestacions oneroses dubtoses o al pagament sota mà a canvi de favors: *mordida* en espanyol, *tangente* en italià, *bribe* o *kickback* en anglès, *schmierer* en alemany... Aquesta és l'autèntica geografia de la corrupció. Una qüestió tan antiga com el món i present arreu. Per tant, no és ajustada la imatge concupiscent dels països meridionals, sumits en la més inexorable de les indolències i en la corrupció sistèmica.»

La mare de totes les corrupcions: el finançament dels partits polítics

El finançament dels partits és la mare de la corrupció. «Allà on hi ha diners i poder, hi ha un terreny abonat per a la corrupció. Per això les eleccions, a banda de ser una forma d'expressió de la voluntat popular, també reflecteixen el poder econòmic existent en un país. Precisament, les aliances polítiques dels partits es formen amb anterioritat a les eleccions amb l'objectiu d'aconseguir els recursos financers i l'espai polític necessari per a la realització de les campanyes electorals i, posteriorment, per distribuir els càrrecs i les esferes de poder aconseguides. En aquest sentit, se sol dir que el finançament dels partits és la mare de totes les possibles corrupcions, el motiu pel qual molts governants i dirigents polítics miren cap a una altra banda quan un dels seus és enxampat de forma flagrant i, sobretot, la raó per la qual encara no hi ha el coratge i la determinació per combatre a fons aquest fenomen.»

Menys campanyes electorals i més espais públics de debat polític. «La millora del finançament dels partits polítics ha d'anar de la mà d'una racionalització de les despeses electorals. (...) Els partits han de gastar menys diners en publicitat,

propaganda i autobombo, de manera que caldria prohibir les precampanyes electorals circumscribint la propaganda política, per exemple, als quinze dies anteriors als comicis. S'ha d'acabar amb els grans fastos de cap de setmana, convencions i trobades de càrrecs que costen un ull de la cara i només estan pensades per aparèixer uns segons a la televisió. (...) També cal reduir la publicitat estàtica consistent en tanques i banderoles, la publicitat en metro i autobusos i la inserció d'anuncis en la premsa, a canvi de més espais de debat polític en els mitjans de comunicació públics.»

La percepció social: de la indiferència a la desafecció

La berlusconització de la societat. El filòsof alemany Jürgen Habermas parla de la “berlusconització” de la societat: «la sensació de viure en uns llimbs d'impunitat per part dels potencials corruptes i corruptors. Per tant, la gran diferència entre uns països i altres rau en la incapacitat o manca de determinació política per lluitar contra aquest fenomen. Tot això, convenientment adobat amb la manca de llibertat dels grans grups de comunicació, que mantenen servituds amb el poder polític, o d'una justícia prou independent i eficient per combatre aquesta anomalia.»

Un intent de teoritzar la corrupció i les seves formes

La fórmula de la corrupció. «Robert Klitgaard, doctor en Economia de la Universitat de Harvard i expert en control de la corrupció, ha desenvolupat un model explicatiu de la corrupció, la coneguda *corruption formula*, segons el qual la **corrupció és igual a monopoli, més discrecionalitat, menys transparència [C=M+D-T]**. El gran encert teòric de Klitgaard ha sigut focalitzar la seva anàlisi, no tant en els aspectes ètics o legals de la corrupció, sinó en el funcionament de les organitzacions corruptes. La seva conclusió és que, com més monopoli hi hagi en l'organització, com més discrecionalitat tinguin els funcionaris i menys transparència tingui la seva activitat, hi haurà més possibilitats de realitzar actes corruptes.»

La justícia VIP

No som iguals davant la llei. Si el lector condueix amb el seu cotxe i en un control d'alcoholèmia dels Mossos d'Esquadra l'alcoholímetre mostra una taxa d'etanol per litre de sang superior a 0,60 mil·ligrams per litre d'aire aspirat, haurà comès un delictes contra la seguretat viària. Aquest serà instruït pel jutjat del municipi en què es va cometre, del qual, en molts casos són titulars jutges novells. Si es tracta d'un ministre, conseller, diputat o senador el qui comet el mateix delictes —fet que aparentment no té res a veure amb l'activitat pròpia del seu càrrec—, el seu cas serà investigat i jutjat per les més altes instàncies penals, ja sigui el Tribunal Suprem o el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, depenent de si el càrrec és estatal o autonòmic. En aquest darrer

cas, la instrucció i l'enjudiciament correspondrà a magistrats més experimentats, i això, a priori, ofereix majors garanties.

Més de 210.000 aforats. «Tots els experts coincideixen a assenyalar que a Espanya hi ha massa aforats. Als que preveu la Constitució —el president del Govern, els ministres, els diputats i els senadors— s'hi sumen els magistrats del Tribunal Constitucional i del Tribunal de Comptes, els vocals del Consell General del Poder Judicial, els membres del Consell d'Estat, el Defensor del Poble i els dos adjunts, i els jutges i fiscals, tal com determina la Llei orgànica del poder judicial. A més, també són aforats els membres dels governs i dels parlaments autonòmics, així com els seus defensors del poble —com el Síndic de Greuges a Catalunya. A tots ells, cal sumar-hi els més de 200.000 guàrdies civils i policies estatals, autonòmics i locals, que també estan aforats a les audiències provincials. *Grosso modo*, a Espanya hi ha entre 210.000 i 220.000 aforats.»

Els indults a expolítics i banquers. «Corrupció no només és robar o enriquir-se privativament de forma il·lícita, amb càrrec a la cosa pública, en perjudici de l'interès general. També és força dubtós, per dir-ho així, el tracte de favor embolicat en una aura d'aparent legalitat en forma d'indults urgents a banquers i expolítics; les complicitats municipals amb l'empresari del Madrid Arena, o l'accelerat, tot i ser legal, tercer grau concedit al militant del PP Ángel Carromero o als expresidents de Ferrocarrils de la Generalitat. Descendent en l'escala de gravetat, a aquests afers n'hi podríem afegir d'altres menys greus, però no per això exempts de retrets: la síndrome de la classe preferent o l'enquistada i frustrant mediocràcia instal·lada en determinats nivells de responsabilitat administrativa, que afavoreix la inèpcia administrativa.»

L'indult, una mesura completament antidemocràtica. «Una altra fórmula jurídica que sol suscitar polèmica és la de l'indult. Els diferents governs espanyols n'han realitzat de molt controvertits, incloent en la nòmina de beneficiaris banquers, alcaldes i alts càrrecs condemnats per corrupció i fins i tot policies condemnats per tortures. (...) La llei que regula la concessió d'indults és del segle XIX, concretament del 18 de juny de 1870. Ningú sap del cert quants indults es concedeixen a Espanya cada any ni els motius que porten a concedir-los. No és gens fàcil conèixer aquestes dades. (...) Concretament, en les cinc legislatures que van des de 1996 fins a 2013, els governs han concedit 10.158 indults: 3.580 per delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic i 249 per delictes contra la hisenda pública, com casos de malversació de cabals públics o prevaricació. Només el 2012 es van concedir 534 indults, davant els 301 registrats l'any anterior, xifra que empal·lideix davant **els 1.443 indults que el ministre Ángel Acebes va atorgar de cop el desembre de 2000 per celebrar la fi del mil·lenni**, el vint-i-dosè aniversari de la Constitució i l'any jubilar. (...) Al marge de l'opacitat, avui en dia el concepte de l'indult no se sosté per enlloc. El dret de gràcia és una prerrogativa reial heretada dels règims absolutistes, que amb la monarquia parlamentària va passar a ser competència del govern. El fet que no s'ofereixi la més mínima explicació sobre les raons que porten a concedir aquesta mesura és francament inconstitucional, perquè la mateixa Constitució prohibeix a l'article 9 l'arbitrarietat dels poders públics.»

Es pot eliminar la corrupció?

Què fer davant d'aquest escenari? «Hi ha dos possibles escenaris de sortida: una reforma a fons del règim amb una seriosa redistribució del poder, que passa per afeblir els poders corporatius i econòmics i apoderar novament la política, o acabar amb l'estatu quo de l'*autoritarisme postdemocràtic* que neutralitza els instruments genuïnament democràtics, impedeix lluitar contra l'abús de poder i provoca un augment de la conflictivitat i de la fractura política i social d'imprevisibles conseqüències. El que passi dependrà, en gran part, com deia l'escriptor Isaac Rosa, del fet que "la por canviï de bàndol i els poderosos descobreixin que també han d'atendre el poder dels que no tenen poder"».

Un final feliç? «Siguem realistes, la corrupció no desapareixerà mai. Però es pot tornar més suportable, en el sentit que el sistema sigui més transparent, estigui més controlat i depuri les responsabilitats a través d'una justícia que funcioni de forma diligent. Fem vots perquè així sigui.»

L'autor

Joan Ridaó (Rubí, 1967). Doctor en Ciència Política i de l'Administració (UB) i llicenciat en Dret (UAB), és professor del Departament de Dret Constitucional i Ciència Política de la UB i col·laborador docent de Dret Constitucional a la UOC, a més de professor ad honorem de la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV. És membre del Consell de Garanties Estatutàries de Catalunya. Ha estat guardonat amb la Creu d'Honor de la Ordre de Sant Raimon de Penyafort, màxima distinció per a juristes, i la medalla d'Honor de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona. Diputat i portaveu parlamentari en el Parlament de Catalunya (1995-2008) i al Congrés dels Diputats (2008-2011).

És autor o coautor de: *Podem ser independents?* (2013); *Pactar para governar* (2012); *Curs de Dret Públic de Catalunya* (2012); *Catalunya i Espanya, l'encaix impossible* (2011); *El Pla B. L'estratègia cap a la sobirania* (2007); *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006* (2006); *Així és va fer l'Estatut* (2006).

Fitxa del llibre

Preu: 15,00€

Col·lecció: El fil d'Ariadna, núm. 64

ISBN: 978-84-15695-45-5

Pàgines: 168

Mides: 14,5 x 23 cm

Enquadernació: rústica amb solapes

Primera edició: octubre del 2013